

УДК 657.422.1:631.11

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Фаюра Н. Д., доцент, к.е.н.
Костюк О.О.

Вінницький національний аграрний університет

В статті аналізується специфіка надання банківських кредитів підприємствам АПК в Україні. Характеризуються проблеми та умови отримання кредитів сільськогосподарськими підприємствами. Розглядається особливість пільгового кредитування за рахунок допомоги держави.

Ключові слова: кредит, банківське кредитування, аграрні підприємства, кредитне забезпечення, пільгове кредитування.

Вступ. Величезною проблемою аграрного сектору економіки є його кредитування. Сільське господарство є досить важливою галуззю країни, тому, враховуючи його особливості, для стабілізації сільського виробництва необхідна підтримка з боку держави і залучення великих грошових потоків. На даний час фінансовий стан багатьох підприємств є незадовільним, у більшості - недостатнє забезпечення кредиту, які необхідні банку для надання кредиту, тому додаткова фінансова допомога для таких підприємств прирівнюється нулю.

Одним із найсвідомішим чинком держави в кредитному забезпеченні сільськогосподарських підприємств є застосування системи пільгового кредитування, тобто держава частково компенсує банку відсоткову ставку за одержаним кредитом. Характерною рисою пільгового кредитування є самостійний вибір підприємством банку-кредитора, який дає свого згоду на надання позички. Оскільки особливістю галуззі є мала оборотність оборотних коштів, то таке кредитування є найоптимальнішим виходом і стабілізації фінансового стану підприємства.

В сучасних економічних умовах України розгляд даного питання є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню питань банківського кредитування аграрних підприємств присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців таких як: В.Г. Андрійчука, О.Є. Гудзь, В.Д. Базидевич, П.Т. Саблук, М.І. Савлук, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, В.Д. Лагутіна і ін. Проте питання кредитування сільськогосподарських підприємств досі є проблематичним і не вирішеним.

Мета дослідження. Вивчення стану банківського кредитування підприємств АПК, охарактеризувати його проблеми та особливості в Україні.

Виклад основного матеріалу. Серед факторів економічного зростання галуззі АПК як стратегічно важливого сектору економіки необхідним і проблемним є банківське кредитне забезпечення. Специфіка відтворювання сільського господарства і умови для кредитного обслуговування таких підприємств потребує дотримання обумовлених вимог, таких як строки, обсяг і

вартість кредиту, обґрунтованості його використання і погашення. Хоча і кредитування аграрних підприємств набуває достатнього розвитку, але механізм надання кредитів таким підприємствам ще потребує досить значного доопрацювання.

Досвід розвинених країн показує, що доцільним є розробка мережі установ стосовно кредитування аграріїв, тобто удосконалення законодавства, інституцій, розвиток іпотечного кредитування, лізингу. Найоптимальнішим є створення державного Аграрного банку, основним завданням якого має бути сприяння розвитку кредитування аграрних товаровиробників шляхом надання позичок, гарантування повернення отриманих кредитів, рефінансування кредитів [2].

Сільське господарство потребує фінансової підтримки тому що сезонність виробництва, великий кругообіг капіталу, незадовільний стан матеріально-технічної бази (застаріла радянська техніка), різниця між цінами продукції сільського господарства і промисловості, особливість виробничого процесу і значимості в економіці не позитивно відбиваються на діяльності підприємств. Аграрні підприємства мають значні фінансові ресурси, але не достатні для самофінансування і розвитку.

Відомим є факт, що державна підтримка сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення позик сприяє підвищенню рівня їх забезпечення кредитними ресурсами [1]. Отже, кредитне забезпечення АПК суттєво залежить, крім інших факторів, від суми коштів Державного бюджету, спрямованих на програму здешевлення позик АПК.

Банківська система не відіграє суттєвої ролі у розвитку аграрних підприємств, хоча і є позитивні тенденції. Більшість банків України є комерційними, в приватній власності, тому не важко зрозуміти, що основною їх метою діяльності є отримання прибутку, а не підтримання ризикових галузей, в нашому випадку АПК. Банки самостійно визначають умови надання кредитування, обсяги, терміни, комісійні винагороди за кредити, дотримуються принципів кредитування, контролюють використання позичених коштів згідно власної кредитної політики і стратегії, дотримуються вимог чинного законодавства і нормативів встановлених Національним банком України, тому проблемні і безнадійні позичальники для них є надто ризикованими, як, наприклад, сільськогосподарські підприємства. Вони виставляють жорсткі вимоги і високі відсоткові ставки для позичальників, таким чином убезпечуючи себе від збитків.

Кредитування передбачає надання позичок усім суб'єктам господарської діяльності без будь-яких певних характеристик і умовностей, які їх потребують, але і є кредитоспроможними, але в нашому випадку у період змін найпершою страждає аграрний сектор економіки, тому що вважається найбільш ризикованим і не зовсім сприятливим для інвестицій, яких також не достатньо вкладається для розвитку.

Розглянемо деякі узагальнені статистичні характеристики кредитування української економіки взагалі та аграрного сектору зокрема. В таблиці 1 представлено номінальні макроекономічні показники розвитку економіки та обсяги кредитування як в передкризовий, так і кризовий період з 2000р. по 2010р. На жаль, сільське господарство не розглянуто окремо, але в макроекономічних

показниках добре видно розвиток кредитування АПК в Україні.

В таблиці 1 використовуються наступні позначення: ВВП (валовий внутрішній продукт млрд. грн.), ВПАС (валовий продукт аграрного сектору млрд. грн.), АС – аграрний сектор, АПК- агропромисловий комплекс.

Таблиця 1

Макроекономічні показники та кредитування АПК (млрд. грн.)

	2000р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	Відношення 2010р. до 2000р., %
ВВП	170,1	441,5	544,2	720,7	948,1	914,7	1085,9	118,7
ВПАС	77,9	92,6	94,9	88,8	104	104,1	101,1	99,0
$\frac{ВПАС}{ВВП} 100\%$	45	21,2	17,4	12,3	11,0	11,4	9,3	-
Кредити в економіку	19,6	143,4	245,2	426,9	724,2	703,5	501,0	97,1
Кредити в АПК	2,1	10,4	12,8	14,6	20,1	5,8	9,7	167,2
Частка АПК кредитив, %	10,7	7,3	5,2	3,4	2,8	0,8	1,9	-

Джерела: дані Міністерства аграрної політики України (<http://www.minagro.gov.ua/>) та Національного банку України (<http://www.bank.gov.ua/>) [3, 4]

Розглядаючи дану таблицю не можна розглядати економіку взагалі, але частка кредитування тієї чи іншої галузі прослідковується, з чого можна зробити висновок, що в період кризи, коли скорочується надання позичок ризиковим секторам економіки, аграрний сектор страждає в першу чергу, а зростання в економіці практично не торкається аграріїв, так середні темпи зростання номінального ВВП на часовому інтервалі 2000-2008 рр. склали 24%, що суттєво перевищує річні темпи інфляції, в той час коли валовий продукт аграрного сектору у грошовому виразі зростає тільки на 3,8% на рік. А це означає, що валовий випуск продукції АС за цей проміжок часу зменшувався – середньорічні темпи інфляції склали (ІСЦ) за цей проміжок часу 11,7% (під середньорічними темпами маються на увазі сталі темпи річної інфляції, що забезпечили зростання цін, яке спостерігалось на дослідженому проміжку часу). Звичайно, що цей процес супроводжувався зміною структури виробництва [5], однак факт зменшення реальної вартості виробництва не викликає сумнівів.

Також можна розглянути такі статистичні дані обсягів і ставок кредитування АПК як:

- обсяг кредитування у 2010 році становив 9,7 млрд. грн., у 2008 – 20,1 млрд. грн., у 2005 – 10,4 млрд. грн., тоді як обсяг пільгового кредитування становив 1, 4 млрд. грн., 15,1 млрд. грн. і 7,6 млрд. грн. відповідно. Отже, з наведених даних добре помітно, що при дефіциті коштів і кризі відразу зменшується кредитування аграрних підприємств, особливо зменшується підтримка держави в забезпеченні аграрних підприємств;

- ставка на кредит на 2010 рік становила 15-38%, 2008 – 19%, 2005 – 18%, пільгова ставка становила 8%, 7% і 8,5 % відповідно, що свідчить про збільшення процентної ставки для сільськогосподарських підприємств на протязі 5

років на 20% і практично не рухома ставка пільги;

- бюджетні кошти на пільгове кредитування становили у 2010 році 0,6 млрд. грн., у 2008 році 1,36 млрд. грн., у 2005 році 0,42 млрд. грн.;

- об'єм пільгових кредитів/бюджетні кошти на пільгове кредитування становили у 2010 році 2,3 млрд. грн., у 2008 році 11,1 млрд. грн., у 2005 році 18,1 млрд. грн. [3,4].

Сільськогосподарські підприємства станом на 29 квітня 2011 року залучили 4,5 млрд. грн. кредитних коштів на проведення весняної польової кампанії. Із загального обсягу залучених коштів 3,6 млрд. грн. становлять банківські кредити і 923 млн. грн. - товарні кредити. Необхідним є залучення аграріями ще додатково 0,2 млрд. грн. кредитів на весняну польову кампанію. Протягом 2010 року сільськогосподарські підприємства залучили кредитів лише 1,8 млрд. грн., що на 2,7 млрд. грн. менше, ніж протягом чотирьох місяців 2011 року, що свідчить про зростання довіри комерційних банків до сільськогосподарського виробника у вигляді надання йому кредитів та впровадження різноманітних кредитних програм саме для аграрного сектору економіки. Відсоткові ставки по кредитах на кінець квітня 2011 року становлять у національній валюті 14,5 % (в порівнянні до кінця березня 2011 року, то відсоткова ставка знизилася на 1,4 %), а в іноземній валюті 9,0% (-1,2 %) [4].

Перспективним вважається для аграрних підприємств кредитування за рахунок ресурсів іноземних банків. Дане кредитування в аграрному секторі АПК не застосовується, крім поодиноких випадків, що свідчить про недостатній рівень використання тих потенціальних можливостей і переваг, які закладено в такій формі вкладання коштів в основні засоби, як кредитування за рахунок кредитних ресурсів іноземних банків [6].

Основними проблемами сільського господарства, які потребують негайного вирішення це застаріла техніка, якої знос відбувся 20 років тому, але вона ще досі використовується. Виходом з цієї ситуації є лізинг – він допоможе оновити технічну базу аграрних підприємств, при цьому не витрачаючи великі кошти на купівлю самого устаткування і не витягуючи ці кошти з обороту, бо, як ми знаємо, сільськогосподарська техніка, особливо новітні розробки, коштують чималі кошти, яких наші підприємства далеко не всі мають. На даний час банки використовують вісім технологій кредитування лізингових проектів агроформувань. Як правило, за угодами лізингу для сільськогосподарських підприємств виступають високоліквідні об'єкти, такі як транспортні засоби – 45% і сільськогосподарська техніка – 31%. Але безпосереднє кредитування агроформувань займає лише 8% від загального і не перевищує 10-12% попиту інвестицій за лізинговими технологіями.

Цей вид кредитування необхідно використовувати в даних умовах розвитку економіки України, він приведе не тільки до оновлення матеріало-технічної бази, а й до підвищення якості виробництва, продукції і стану сільськогосподарських підприємств, можливість більшого виходу української продукції на світовий ринок і завоювання

Також проблема не тільки в банківській системі і її не бажанні надавати кредити аграріям, а й бажання самих аграрних підприємств отримати найвигідніші кредити на найвигідніших умовах при цьому приховуючи певну інформацію

необхідну для в'ясування всіх обставин фінансового стану підприємства і його кредитоспроможності. Дослідження банку стосовно цих питань, проведення експертиз і, при потребі, розслідувань є специфічним і вимагає певних витрат, які потім виливаються в умови і процентну ставку надання кредиту. Чим вірогіднішими будуть надані дані і чим менші кошти будуть витрачені на дослідження їх достовірності, тим і оптимальнішими будуть умови для позичальника.

В етапі розвитку кредитування галузі АПК необхідно розглянути і інші види кредитування і нетрадиційного кредитування, які є досить популярними в розвинених країнах і ще не досить впровадженими в Україні.

Висновки. Кредитування для аграрних підприємств займає чи не найосновнішу ланку в їх фінансовому забезпеченні. Але не достатній розгляд цього питання і вжиття рекомендованих заходів заважає забезпечити хороші відносини між банківською системою і галуззю АПК. Банки, насамперед, цікавлять прибуток і такі умови, які забезпечать їм найменший ризик. А не всі сільськогосподарські підприємства є з задовільним фінансовим станом і повністю відповідають вимогам і бажанням банкірів. Хоча іноземні банки цікавляться розвитком українського агропромислового комплексу і готові вкладати свої кошти в розвиток нашого сільського господарства, таким чином вирішуються не тільки їх потреби, а й соціальний стан працівників-аграріїв.

Література

1. Калашнікова Т.В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України // Фінанси України. – 2010. – №10. – С.29-38.
2. Мазуркевич С. Стан та перспективи кредитування підприємств АПК/ С. Мазуркевич // Матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції 20-22 січня 2010 року: Актуальні питання сучасної економіки. Частина II.
3. Матеріали офіційного сайту Міністерства аграрної політики України. – 2011: [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>
4. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2011: [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Скрипник А., Зінчук Т. Експортна складова розвитку аграрного сектору та продовольча безпека // Економіка АПК.–2010.–№6.–С.73-80
6. Третьак Н.М. Домінантні методи банківського кредитування агроформувань: сучасний вимір/ Н.М. Третьак// Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит».- 2010.- №2

Summary

Features bank lending to agricultural enterprises / Fayura N.D., Kostyuk O.O.

In the article analyzes the specifics of bank credits to the APK in Ukraine. Characterized problems and conditions of the loan agricultural enterprises. The feature of the favourable crediting is examined due to the help of the state.

Keywords: credit, bank lending, agricultural enterprises, providing credit, concessional lending.